

NICOLAE DABIJA, '70

Încet, cu pași mărunți, dar siguri, fără șovăire, acad. Nicolae Dabija a intrat în clubul septuagenarilor. Dacă în România, generația '60 (poetii Ioan Alexandru, Marin Sorescu, Adrian Păunescu, Constanța Buzea, Nichita Stănescu etc., prozatorii Nicolae Breban, Marin Preda, Augustin Buzura, Dumitru Radu Popescu etc., criticii Eugen Simion, Nicolae Manolescu etc.), anunțată de „buzduganul” Nicolae Labiș, s-a impus în ciuda și deasupra vremurilor (bolșevice), în Basarabia generația lui Grigore Vieru, Mihai Cimpoi, Nicolae Dabija, Anatol Codru, Leonida Lari, Dumitru Matcovschi, Valeriu Matei etc., a format o adevărată școală, impusă prin talent și spirit civic, asemănătoare Școlii Ardelene, care a pregătit Marea Unire. Prin apariția cărții sale de versuri, *Ochiul al treilea* (Chișinău, Cartea Moldovenească, 1975), generația sa a fost numită *Generația „Ochiul al treilea”*.

În celebra sa *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia* (ajunsă la patru ediții), Mihai Cimpoi, autentic filosof al culturii din speța lui Tudor Vianu și Edgar Papu, dezvăluie caracterele esențiale ale literaturii basarabene, exilul basarabean ca exil interior („*Literatura Basarabiei a fost la înălțimea ei tragică, înnobilită de înălțările sufletului românesc*”). Pe Nicolae Dabija îl consideră „*lider de generație, animator al Renașterii basarabene*”.

S-a născut la 15 iulie 1948, în localitatea Bișcotari, azi Codreni, Cimișlia în aceeași zonă geografică cu Alexei Mateevici. Tatăl, Trofim Ciobanu, era țăran cu „bibliotecă”, iar mama, tot țărancă, dar cu rude mari arhieresti (fratele mamei, Serafim Dabija, a fost starețul mănăstirii Zloți, iar verișorul ei era preotul Nicodim Onu, ambii condamnați politic pentru „activitate antisovietică” și deportați).

Nicolae Dabija începe școala primară în satul natal (1955-1959), școala medie în două părți, în comuna Sagaidac (1959-1963) și în Cimișlia (1963-1966). La Universitatea de Stat din Chișinău urmează, începând cu 1966, cursurile Facultății de Ziaristică, fiind exmatriculat în anul al treilea pentru „activitate proromânească și antisovietică” (patriotismul său era genetic), înscriindu-se, în 1970, la Facultatea de Filologie.

Este angajat la redacția de tineret a Televiziunii din Chișinău (1972), este șeful secției poezie și critică al revistei *Nistru* (devenită *Basarabia*, 1975), conduce cenaclul *Dialog* al Uniunii Scriitorilor (din 1977), redactor-șef și fondator al revistei *Orizontul* (ulterior *Columna*). Cheia de boltă a activității lui N. Dabija și a întregii literaturi basarabene este alegerea sa, de Congresul al VII-lea al Uniunii Scriitorilor din Basarabia din 18-19 mai 1986, ca redactor-șef al revistei săptămânale *Literatura și arta*, pe care o conduce și în prezent, în jurul căreia s-au adunat toți scriitorii și intelectualii care militau pentru renașterea conștiinței naționale, revista ajungând la tirajul record de 260000 exemplare în 1990, cum menționa ziarul *Figaro*, fiecare număr trecând din mână în mână, pe principiul „citește și dă mai departe!”.

Revista a avut curaj și un rol decisiv în câștigarea luptei pentru limbă, alfabet, imn național și cunoașterea istoriei autentice.

În 1987, trece pentru prima dată Prutul, la invitația Uniunii Scriitorilor din România (președinte: D.R. Popescu), în anul următor face parte din Comisia de Stat pentru problemele limbii, membru fondator al Frontului Popular, în 1989 este ales deputat al poporului în ultimul for legislativ din URSS (până în 1991), condus de reformatorul M. Gorbaciov, în 1990 și 1998 este ales deputat în Parlamentul Republicii Moldova, președinte al Asociației Oamenilor de Știință, Cultură și Artă din Republicii Moldova, membru de onoare al Comisiei de Istorie Bisericească și copreședinte al Congresului Intelectualității (din 1993), conduce Frontul Democrat al Românilor, Sfatul Țării II.

La 21 iulie 2003 este ales membru de onoare al Academiei Române și membru corespondent al Academiei de Științe de la Chișinău din 2012.

N. Dabija a debutat în ziarul *Tinerimea Moldovei* în 1965, cu versuri, remarcate și prezentate de M. Cimpoi, bibliografia operei sale este impresionantă și diversă: poezie, proză, eseuri, publicistică, cărți didactice: *Ochiul al treilea* (1971), *Apă neîncepută* (1980), *Povești de când Păsărel era mic* (1980), *Pe urmele lui Orfeu* (1983, 1990), *Zugravul anonim* (1985), *Aripă sub cămașă* (1989,1991), *Moldova de peste Nistru – vechi pământ strămoșesc* (1990), *Daciada* (1991), *Domnia lui Ștefan cel Mare* (1991), *Mierla domesticită* (1992), *Dreptul la eroare* (1993), *Lacrima care vede* (1994), *Oul de piatră* (1995), *Cercul de cretă* (1998), *Cerul lăuntric* (1998), *Fotograful de fulgere* (1998), *Între dragoste și moarte* (1998), *Poezia, bucuroasă tristețe* (1998), *Tăceri asurzitoare* (1999), *Așchii de stele* (2002), *În căutarea identității* (2002), *Doruri interzise* (2003), *Bondari cu motor* (2004), *Fulger înourat* (2005), *De ce limba noastră e română* (2007), *Maraton printre gloanțe* (2008), *101 poeme* (2009), *Hoții de speranțe* (2009), *Temă pentru acasă* (2009), *Privighetori împăiate* (2011), *Prutul are două maluri* (2012), *Făclia credinței* (2012), *Te blestem să te îndrăgostești de mine!* (2017) etc.

A alcătuit *Antologia poeziei vechi românești* (1986) și a tradus din F.G. Lorca, Goethe etc.

Cum era firesc, opera sa prin valoare a fost încununată cu numeroase premii și distincții: Premiul Tineretului din Moldova (1977, banii au fost folosiți pentru săparea unei fântâni), Premiul de Stat al Republicii Moldova (1988), Premiul „Ion Creangă” (1992), Premiul „Nichita Stănescu” (1992), Premiul „Uniunii Scriitorilor din Moldova” (1993),

Premiul bibliofililor (1994), Premiul Academiei Române (1995), Cavaler al Ordinului Republicii (1995, returnat în 2003, în semn de protest), Premiul „Gib I. Mihăescu” al Fundației „Scrisul Românesc” (1997), Premiul „Titu Maiorescu” al Asociației Jurnaliștilor din România (2000), Medalia guvernamentală a României „Eminescu” – 150” (2000), Steaua României cu gradul de Comandor, Premiul „Sfântul Gheorghe” de la Uzdin – Serbia (2006) etc.

*L-am văzut, prima dată prin 1984-1985, într-un montaj fotografic în biroul redactorului-șef adjunct al revistei *Luceafărul*, M. Ungheanu, alături de Gr. Vieru, L. Lari, M. Cimpoi, D. Matcovschi, I. Druță etc. Același grup scriitoricesc aveam să-l văd la începutul anului 1989, în revista *Glasul*, prima publicație în grafie latină din Basarabia postbelică, apărută în Letonia, grație basarabencei Maria Macovei, căsătorită Briedis. Pe prima pagină apare portretul și poezia *Doina* a lui Eminescu, din redacție făcând parte toți marii scriitori basarabeni. Revista mi-a arătat-o mitropolitul-cărturar de veșnică pomenire, Nestor Vornicescu: m-a chemat la dânsul la masă și mi-a arătat acel prim număr al *Glasului*, făcându-mi semn cu degetul să tac (de teama microfoanelor). Am comentat-o din plin în curtea Mitropoliei Olteniei, vorbindu-mi despre lupta și sacrificiile intelectualității basarabene.

Ne-am împrietenit de cum ne-am văzut față la față. Ca majoritatea basarabenilor, era o fire deschisă (poate prea deschisă), sinceră, fără nicio umbră de ipocrizie sau aroganță. Lupta sa pentru impunerea limbii române ca limbă oficială, a alfabetului latin, a tricolorului, a imnului național, a istoriei naționale (unice) și a identității românești, a fost și este scopul vieții și activității sale politice și civice.

Fiind invitat de M. Cimpoi cu prilejul zilei lui Eminescu, l-am vizitat și acasă sau în redacție, i-am cunoscut minunata familie (fiica sa, Doina, călcându-i pe urme), colegii de redacție (e trist, foarte trist, să vezi că ușile românilor basarabeni unioniști au o ușă suplimentară de fier!).

Nicolae Dabija a fost oaspetele mitropolitului Nestor Vornicescu și al meu de nenumărate ori, fiind onorat, la propunerea Fundației „Scrisul Românesc”, cu titlul de cetățean de onoare al Craiovei, alături de grupul Ilașcu, M. Cimpoi, Gr. Vieru, V. Tărățeanu, Victor Crăciun, E. Doga.

A participat la sărbătoarea celor 75 de ani de la înființarea Editurii „Scrisul Românesc”, condusă de Marin Sorescu între 1990-1996.

I-am propus și el a acceptat să-i public în volume editorialele sale din *Literatura și arta* (articole pertinente, asemănătoare cu cele scrise de Eminescu pentru epoca sa). Așa a apărut în colecția *Români uitați* a Fundației „Scrisul Românesc”, o serie de unsprezece volume, în subcolecția *Harta noastră care sângeră* scrise cum afirma Eugen Simion, cu „onestitate și forță morală”, iar „autorul care pune talentul în slujba națiunii române are imaginație și prin chiar propria lui existență, are credibilitate morală”. Seria începe în 1997 cu *Libertatea are chipul lui Dumnezeu*, urmat de *Icoană spartă*, *Basarabia* (1998), *Harta noastră care sângeră* (1999), *La est de vest* (2001),

Vai de capul nostru! (2001), *Însemnări de pe front. Scrisori din Basarabia* (2002), *Râul în căutarea mării* (2003), *Basarabia – țară de la răsărit* (2004), *Bezna vine de la răsărit* (2005), *Paznic pe înălțimi* (2007), *Deșțarați* (2008), *Mesaje pentru supraviețuitori* (2009). Seria acestor volume – adevărată frescă socială și politică a vremurilor basarabene de azi – a fost întreruptă, comisia Agenției Naționale pentru Cercetare nemaiacordându-mi subvenție, întrucât distribuiau cărțile gratuit, iar la comisia Ministerului Culturii am câștigat licitația, dar mi s-a dat să tipăresc alte cărți ale altor scriitori și cu alte interese.

N. Dabija a participat, la Craiova, la toate edițiile Festivalului „Marin Sorescu”, a Festivalului „Adrian Păunescu”, a Festivalului Mondial de Poezie „Mihai Eminescu”. Dabija a scris călduros despre mine, mi-a acordat Premiul de critică literară al revistei *Literatura și arta*, dar, cel mai mult, m-a onorat cu prietenia sa. La rândul meu, am luat atitudine când a fost calomniat cu ură și mârșăvie (*O mârșăvie și repetată calomnie*, în Tudor Nedelcea, *Printre cărți și oameni*, Iași, TipoMoldova, 2014, p. 161-167).

Despre excelentul său roman, *Temă pentru acasă*, am scris într-o cronică: „Prin acest strălucit debut ca romancier, Nicolae Dabija se dovedește a fi un scriitor total și un model uman. Traducerea acestei cărți în limbi de circulație internațională l-ar aduce, după opinia noastră, în apropierea unui binemeritat Premiu Nobel, ceea ce ar fi o mândrie națională și o dovadă că literatura română nu vine cu firimituri la masa marilor literaturi ale lumii”. Aud că romanul este tradus/se traduce, se va ecraniza și este deja propus la Nobelul literar. Doamne, ajută!

La Craiova, ca și în toată Țara, Nicolae Dabija este la el acasă. Sau cum spune el adesea: *Vin de-acasă, acasă!*

Fii binevenit, oriunde te-ai afla, Nicolae Dabija!

Tudor NEDELCEA
Universitatea din Craiova
(România)